

SRPSKO VETERINARSKO DRUŠTVO

34.

SAVETOVANJE
VETERINARA
SRBIJE

ZBORNİK RADOVA I
KRATKIH SADRŽAJA

www.svd.rs

SRPSKO VETERINARSKO
DRUŠTVO

07 - 10. septembar 2023. god.
Zlatibor

**SRPSKO VETERINARSKO DRUŠTVO
SERBIAN VETERINARY ASSOCIATION**

ZBORNİK RADOVA I KRATKIH SADRŽAJA

**34. SAVETOVANJE VETERINARA SRBIJE
34TH CONFERENCE OF SERBIAN VETERINARIANS**

**Hotel Palisad – Zlatibor, 7-10. septembar 2023.
Hotel Palisad – Zlatibor, September 7-10. 2023.**

**34. SAVETOVANJE VETERINARA SRBIJE
Zlatibor, 7-10. septembar, 2023.**

Organizator / Organizer:
SRPSKO VETERINARSKO DRUŠTVO

Suorganizatori / Co-organizer:
Fakultet veterinarske medicine, Univerzitet u Beograd
Evropska agencija za bezbednost hrane - EFSA

Pokrovitelj / Patron:
Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, Uprava za vetrinu
Veterinarska komora Srbije

Predsednik SVD-a / President of SVA: Prof. dr Milorad Mirilović, dekan FVM

Organizacioni odbor / Organizational board:
Predsednik/President: Milorad Mirilović
Potpredsednici/Vice-presidents: Branislav Vejnović i Miodrag Rajković
Sekretar/Secretary: Jasna Stevanović
Tehnički sekretar/Technical secretary: Katarina Vulović

Programski odbor / Programme committee:
Vladimir Dimitrijević (predsednik), Danijela Kirovski, Sonja Radojičić, Vanja Krstić,
Bojan Toholj, Milan Maletić, Dejan Krnjaić, Zoran Stanimirović, Dragan Šefer, Drago Nedić,
Vesna Đorđević, Miloš Vučićević, Dragan Vasilev

Počasni odbor / Honorary committee:
Jelena Tanasković, Miloš Petrović, Ivan Bošnjak, Jakov Nišavić, Negoslav Lukić, Mišo
Kolarević, Radivoj Anđelković, Saša Bošković, Nenad Budimović, Velibor Kesić, Ranko Savić

Sekretarijat / Secretariat:
Slađan Nešić, Slobodan Stanojević, Sava Lazić, Ivan Miloš, Miodrag Bošković, Katarina
Nenadović, Milutin Simović, Zoran Rašić, Milan Đorđević, Predrag Maslovarić, Zoran Jevtić,
Zoran Knežević, Vojislav Arsenijević, Ljubinko Šterić, Dragutin Smoljanović, Bojan Blond,
Dobrila Jakić-Dimić, Miloš Arsić, Zorana Kovačević, Milica Lazić, Laslo Matković, Darko
Bošnjak, Petar Milović, Rade Došenović, Nikola Milutinović, Mirjana Ludoški, Gordana Žugić,
Dragan Knežević, Miodrag Milković

Izdavač:
Srpsko veterinarsko društvo

Za izdavača:
Prof. dr Milorad Mirilović

Urednik:
Prof. dr Vladimir Dimitrijević

Tehnička obrada: doc. dr Branko Suvajdžić i doc. dr Branislav Vejnović

Štampa: Naučna KMD, Beograd, 2023.

Tiraž: 500 primeraka

ISBN 978-86-83115-50-1

SADRŽAJ

	Strana
TEMATSKO ZASEDANJE I / PLENARY SESSION I JEDNO ZDRAVLJE <i>ONE HEALTH</i>	
Radmila Resanović: AVIJARNA INFLUENCA	3
TEMATSKO ZASEDANJE II / PLENARY SESSION II AKTUELNA EPIZOOTIOLOŠKA SITUACIJA U REPUBLICI SRBIJI I ZEMLJAMA IZ OKRUŽENJA <i>CURRENT EPIZOOTIOLOGICAL SITUATION IN THE REPUBLIC OF SERBIA AND NEIGHBOURING COUNTRIES</i>	
Miloš Petrović: EPIZOOTIOLOŠKA SITUACIJA U SRBIJI U 2023. GODINI	15
Vesna Milićević, Branislav Kureljušić, Dimitrije Glišić, Bojan Milovanović, Ljubiša Veljović: SLINAVKA I ŠAP-BOLEST KOJA NAM STALNO PRETI	16
Aleksandar Živulj, Igor Todorović, Jasmina Parunović, Pavle Gavrilović, Vladan Đurković, Mirjana Ludoški, Dragana Antić, Marko Ilić, Đorđe Sfera, Jovana Petrov, Dragana Kosić: AFRIČKA KUGA SVINJA U JUŽNOBANATSKOM OKRUGU U 2023. GODINI	21
Dimitrije Glišić, Vesna Milićević, Dejan Krnjaić, Radiša Prodanović, Ivan Toplak, Sonja Radojičić: GENSKA VARIJABILNOST VIRUSA AFRIČKE KUGE SVINJA U SRBIJI	24
Nataša Stević, Elena Kosović, Tamara Radovanović, Sonja Radojičić: KRPELJSKI ENCEFALITIS	29
Dragan Bacić: HANTA VIRUSI - ULOGA VETERINARA U KONTROLI I PREVENCIJI	35
TEMATSKO ZASEDANJE III / PLENARY SESSION III REPRODUKCIJA I ZDRAVSTVENA ZAŠTITA DOMAĆIH ŽIVOTINJA <i>REPRODUCTION AND HEALTH CARE OF DOMESTIC ANIMALS</i>	
Milan Maletić, Jovan Blagojević, Vladimir Magaš, Marko Ristanić, Slobodanka Vakanjac, Vukašin Belobrковиć, Rade Jovanović: PRIMENA SAVREMENIH TEHNOLOGIJA U UPRAVLJANJU REPRODUKCIJOM NA FARMAMA VISOKO MLEČNIH KRAVA	45
Natalija Fratrić, Dragan Gvozdić, Katarina Nenadović, Milan Maletić, Dejan Bugarski: UTICAJ STRESA TOKOM KASNE GESTACIJE NA RAST, ZDRAVLJE TELADI MLEČNIH KRAVA I PROIZVODNE REZULTATE KAO ODRASLE JEDINKE	53
Benjamin Čengić, Amel Čutuk, Vedad Zerdo, Pamela Bejdić, Aida Glavinić, Tarik Mutevelić, Amina Hrković-Porobija: USPEH SINHRONIZIRANOG UMETNOG OSEMENJAVANJA MLEČNIH KRAVA U FARMSKIM USLOVIMA	62
Ivan Galić, Ivan Stančić, Milan Maletić, Jelena Apić, Tomislav Barna, Stevan Rodić, Dragan Risteovski: NEGATIVAN EFEKAT OKSIDATIVNOG STRESA NA PLODNOŠT PRIPLODNIH NERASTOVA	69
Katarina Nenadović, Milan Maletić, Dragiša Pauković, Milutin Đorđević, Ljiljana Janković, Natalija Fratrić, Jelena Aleksić Radojković, Marijana Vučinić: ODNOS IZMEĐU DOBROBITI ŽIVOTINJA I REPRODUKCIJE GOVEDA	78
Nemanja Jezdimirović, Branislav Kureljušić, Božidar Savić, Bojan Milovanović, Dimitrije Glišić, Jelena Maksimović Zorić, Vesna Milićević: PRVA MOLEKULARNA DETEKCIJA CITOMEGALOVIRUSA SVINJA U SRBIJI	90

TEMATSKO ZASEDANJE IV / PLENARY SESSION IV
ISHRANA ŽIVOTINJA U FUNKCIJI MENADŽMENTA
KVALITETA NAMIRNICA ANIMALNOG POREKLA
ANIMAL NUTRITION IN THE FUNCTION OF FOOD QUALITY MANAGEMENT

Dragan Šefer, Dejan Perić, Stamen Radulović, Svetlana Grdović, Dragoljub Jovanović, Radmila Marković: JAJE OBOGAČENO SELENOM - SUPERIORAN VID PROMOCIJE ZDRAVLJA LJUDI	99
Radmila Marković, Milan Ž. Baltić, Dragan Šefer, Dejan Perić, Svetlana Grdović, Milica Todorović-Laudanović: ZNAČAJ IZBORA HRANIVA ZA MASNOKISELINSKI SASTAV MESA SVINJA	106
Stamen Radulović, Živan Jokić, Dragan Šefer, Radmila Marković, Branko Petrujkčić, Dejan Perić, Aleksandra Ivetić: RESTRIKTIVNA ISHRANA BROJLERA – UTICAJ NA PROIZVODNE REZULTATE I KVALITET MESA	114
Svetlana Grdović, Dejan Perić, Radmila Marković, Dragoljub Jovanović i Dragan Šefer: MIKROALGE KAO IZVOR OMEGA-3 MASNIH KISELINA U ISHRANI ŽIVOTINJA	124
Dejan Perić, Dragan Šefer, Milan Ž. Baltić, Ivana Branković, Jelena Janjić, Stamen Radulović, Radmila Marković: UTICAJ DODAVANJA CLA U ISHRANI BROJLERA NA VREDNOSTI LIPIDNIH INDEKSA U MESU	133
Aleksandra Ivetić, Rade Jovanović, Stamen Radulović, Bojan Stojanović, Milivoje Ćosić, Vesna Davidović, Marija Bajagić: UTICAJ AFLATOKSINA NA ZDRAVSTVENU BEZBEDNOST I KVALITET MLEKA	140
Branko T. Petrujkčić, Stamen B. Radulović, Jelena Nedeljković-Trailović: DODAVANJE MASTI OBROCIMA VISOKO MLEČNIH KRAVA - TRENUTNI TREND ILI POTREBA	155
Vesna Davidović: EFEKTI DODAVANJA ORGANSKIH I NEORGANSKIH OBLIKA MIKROELEMENTA CINKA, SELENA I BAKRA U OBROKE MLEČNIH KRAVA	164
Bojan Stojanović, Vesna Davidović, Aleksandra Ivetić: EFIKASNA PROTEINSKA ISHRANA I LIMITIRAJUĆE AMINO KISELINE U OBROCIMA ZA KRAVE U LAKTACIJI	180
Jelena Janjić, Radmila Marković, Dragan Šefer, Dejan Perić, Milorad Mirilović, Milan Ž. Baltić, Željko Maksimović: EFEKTI DODAVANJA RAZLIČITIH KONCENTRACIJA <i>SASSHAROMYCES CEREVISIAE</i> U ISHRANI BROJLERA NA PARAMETRE EKONOMSKE EFIKASNOSTI TOVA	194

TEMATSKO ZASEDANJE V / PLENARY SESSION V
VETERINARI I LOVCI U ZAJEDNIČKOJ BORBI PROTIV
BOLESTI ŽIVOTINJA I ZOONOZA
*VETERINARIANS AND HUNTERS IN THE JOINT FIGHT AGAINST ANIMAL
DISEASES AND ZOOZOSES*

Dejan Krnjaić, Milutin Đorđević, Andrea Radalj, Dimitrije Glišić, Jakov Nišavić: PREVENCIJA ŠIRENJA I SUZBIJANJA AFRIČKE KUGE SVINJA KOD DIVLJIH SVINJA	199
Jovan Mirčeta, Jelena Petrović: LANAC PROIZVODNJE MESA KRUPNE DIVLJAČI – OD ŠUME DO TRPEZE	216
Milutin Đorđević, Ružica Cvetković, Vladimir Drašković, Branislav Pešić, Krnjajić Dejan, Ljiljana Janković: LOVIŠTA KAO IZVOR SPOREDNIH PROIZVODA ŽIVOTINJSKOG POREKLA	226
Zoran Popović, Vesna Davidović, Vukan Lavadinović: STANJE I PROBLEMI GAZDOVANJA DIVLJOM SVINJOM (<i>SUS SCROFA L.</i>) U LOVIŠTIMA SRBIJE	237

Saša Vasilev, Branko Suvajdžić, Milorad Mirilović, Duško Ćirović, Branislav Vejnović, Budimir Plavšić, Dragan Vasilev: TRIHINELA KOD DIVLJIH ŽIVOTINJA U SRBIJI	248
--	-----

TEMATSKO ZASEDANJE VI / PLENARY SESSION VI
AKTUELNA PROBLEMATIKA RESPIRATORNOG TRAKTA PASA
CURRENT PROBLEMS OF THE RESPIRATORY TRACT OF DOGS

Vladimira Erjavec: LARYNGEAL PARALYSIS IN DOGS AND CATS	253
Vanja Krstić i Miloš Đurić: TRAHEOBRONHOSKOPIJA U MALOJ PRAKSI	256
Bojan Toholj: MEHANIČKA VENTILACIJA U ANESTEZIJI I INTENZIVNOJ NEZI	259
Maja Vasiljević i Darko Davitkov: AKUTNI RESPIRATORNI DISTRES SINDROM KOD PASA	263
Andrija Daković: BRAHICEFALNI SINDROM KOD PASA	266
Tatjana Stevanović: UVOD U PERIODONTALNO OBOLJENJE PASA	272

TEMATSKO ZASEDANJE VII / PLENARY SESSION VII
APITERAPIJA – POMOĆ ILI ALTERNATIVA VETERINARSKOJ MEDICINI
APITHERAPY - HELP OR ALTERNATIVE TO VETERINARY MEDICINE

Jevrosima Stevanović, Uroš Glavinić, Marko Ristanić, Nemanja Jovanović, Nina Dominiković, Zoran Stanimirović: APITERAPIJA – POMOĆ ILI ALTERNATIVA VETERINARSKOJ MEDICINE	279
Uroš Glavinić, Marko Ristanić, Stefan Jelisić, Jovan Blagojević, Nemanja Jovanović, Jevrosima Stevanović, Zoran Stanimirović: MEHANIZMI LEKOVITOG DEJSTVA PROPOLISA U APITERAPIJI ŽIVOTINJA	290
Marko Ristanić, Uroš Glavinić, Nemanja Jovanović, Mia Niketić, Aleksa Pejčić, Jevrosima Stevanović, Zoran Stanimirović: PRIMENA MEDA U APITERAPIJI ŽIVOTINJA	299
Barış Denk: PERSPECTIVES OF APITHERAPY, PRIMARILY BEE VENOM THERAPY, IN VETERINARY MEDICINE	305
Nemanja M. Jovanović, Nevenka Aleksić, Tamara Ilić, Uroš Glavinić, Marko Ristanić, Jevrosima Stevanović, Zoran Stanimirović: ANTIPARAZITSKI POTENCIJAL PČELINJIH PROIZVODA	310

TEMATSKO ZASEDANJE VIII / PLENARY SESSION VIII
BEZBEDNOST I KVALITET HRANE ŽIVOTINJSKOG POREKLA
FOOD SAFETY AND QUALITY

Tamara Bošković i Miloš Petrović: NOVI ZAKONODAVNI OKVIR U OBLASTI BEZBEDNOSTI HRANE I VETERINARSKOJ POLITIKE	319
Branko Suvajdžić, Miroslav Dedić, Tamara Ilić, Nikola Čobanović, Nevena Grković, Ivan Vičić, Dragan Vasilev: ALARIA ALATA U MESU DIVLJIH SVINJA KAO RIZIK PO JAVNO ZDRAVLJE	321
Jasna Kureljušić, Nikola Rokvić, Dragana Ljubojević Pelić, Suzana Vidaković Knežević, Jelena Vranešević, Miloš Pelić, Nedeljko Karabasil: OCENA HIGIJENE U PROCESU PROIZVODNJE TRUPOVA SVINJA NA JEDNOJ KLANICI U SRBIJI	330
Tijana Ledina, Jasna Đorđević, Marija Kovandžić, Snežana Bulajić: GAMAMINOBUTERNA KISELINA (GABA) PRODUKUJUĆE BAKTERIJE MLEČNE KISELINE U MLEKU I PROIZVODIMA OD MLEKA	338
Dragana Ljubojević Pelić, Miloš Pelić, Nikolina Novakov, Nikola Puvača, Jasna Kureljušić, Bojana Prunić, Milica Živkov Baloš: ZOONOTSKI ZNAČAJNE NEMATODE SLATKOVODNIH RIBA SA ASPEKTA BEZBEDNOSTI HRANE	346

Ana Vasić, Nikola Rokvić, Oliver Radanović, Ivan Pavlović, Jelena Maletić, Vladimir Radosavljević, Jasna Kureljušić: RIBE KAO NAMIRNICA: ZNAČAJ PARAZITOLŠKOG PREGLEDA PRE STAVLJANJA U PROMET	357
Aleksandra Tasić, Ivan Pavlović, Milan Ź. Baltić: STRATEGIJA ODREĐIVANJA FAKTORA OBRADU U KONTROLI HRANE ANIMALNOG POREKLA NA PRISUSTVO REZIDUA PESTICIDA	365
Milica Laudanović, Jelena Janjić, Branislav Baltić, Radmila Mitrović, Aleksandra Tasić, Marija Starčević, Milan Ź. Baltić: MORKA – OD UKRASNE PTICE DO NUTRITIVNO VREDNOG OBROKA	374
Biljana Pećanac, Bojan Golić, Dragan Knežević: KONZERVE OD MESA – KVALITET I BEZBEDNOST	382
Velemir Kadirić, Boriša Ivanić, Novalina Mitrović, Teodor Marković, Slobodanka Panić, Slaviša Kreštalica: MONITORING SALMONELE U UVOZNIM POŠILJKAMA HRANE U BOSNI I HERCEGOVINI ZA PERIOD 2021-2023. GODINE	384

TEMATSKO ZASEDANJE IX / PLENARY SESSION IX

EGZOTIČNI KUĆNI LJUBIMCI – OD OSNOVNOG KLINIČKOG PREGLEDA DO
 OBDUKCIJE

EXOTIC PETS - FROM BASIC CLINICAL EXAMINATION TO NECROPSY

Maja Lukač: NAČINI APLIKACIJE LIJEKOVA I ANESTETIKA U GMAZOVA	393
Darko Marinković, Jožef Ezveđ, Miloš Vučićević, Milan Aničić: PREGLED ČEŠĆIH PATOLOŠKIH STANJA REPTILA	400

TEMATSKO ZASEDANJE X / PLENARY SESSION X

SLOBODNE TEME

FREE TOPICS

Andrea Radalj, Nenad Milić, Isidora Prošić, Aleksandar Źivulj, Damir Benković, Milica Ilić, Jakov Nišavić: ISPITIVANJE PRISUSTVA ADENOVIRUSA PASA U POPULACIJAMA LISICA I ŠAKALA	405
Sara Kovačević, Elmin Tarić, Mila Savić, Źolt Bečkei, Vladimir Dimitrijević, Nikola Čobanović, Milan Ź. Baltić: OVČARSKA PROIZVODNJA U REPUBLICI SRBIJI: KOMPARATIVNA ANALIZA DVE DECENIJE	415
Jelena Aleksić Radojković, Dajana Davitkov, Katarina Nenadović, Vladimir Nešić: FORENZIČKA ANALIZA NASILNIH UGINUĆA PASA I MAČAKA U PERIODU OD 2018. DO 2022. GODINE	422
Miloš Pelić, Nikolina Novakov, Dušan Lazić, Jurica Jug - Dujaković, Milica Źivkov Baloš, Ana Gavrilović, Dragana Ljubojević Pelić: IMPLEMENTACIJA PLANA BIOSIGURNOSTI NA RIBNJACIMA	430
Nemanja Krstić, Saša Vasilev, Ljiljana Sabljjić, Nina Jeremić, Filip Janjić, Marija Gnjatović: ZNAČAJ PRIMENJENIH ISTRAŹIVANJA – ISKUSTVO INSTITUTA ZA PRIMENU NUKLEARNE ENERGIJE – INEP	437
Zoran Ružić, Zdenko Kanački, Zorana Kovačević, Srđan Todorović, Slobodan Knežević, Marko Pajić, Suzana Vidaković: ZNAČAJ PRAĆENJA TELESNE TEMPERATURE U ŹIVINARSTVU	439
Jasna Stevanović: VETERINARSKA DELATNOST U SVETLU PORESKIH ODREDBI	442

TEMATSKO ZASEDANJE XI / PLENARY SESSION XI

ISTORIJA VETERINARSKJE MEDICINE

HISTORY OF VETERINARY MEDICINE

Gordana Garić Petrović: PASTUVSKE STANICE U KRALJEVINI SRBIJI	447
--	-----

Snežana Bulajić, Radoslava Savić Radovanović, Tijana Ledina, Marija Kovandžić, Jasna Đorđević: BELI SMOK	456
Milica Kovačević Filipović: U TORNADU OTKRIĆA - VITAMIN K I NJEGOVI ANTAGONISTI	468
Milena Đorđević, Milan Baltić, Nikola Cukić, Ivana Nešić, Miloš Blagojević, Dejana Ćupić Miladinović, Milorad Mirilović: ISTORIJSKI ASPEKT ANATOMSKOG MUZEJA FAKULTETA VETERINARSKJE MEDICINE U BEOGRADU	477
Radivoje Anđelković: PRILOZI ZA ISTORIJU VETERINARSKJE MEDICINE 19. VEKA	483
Milan Ž. Baltić, Jelena Janjić, Milena Đorđević, Radivoje Anđelković, Branislav Baltić, Marija Starčević, Vladimir Dimitrijević: HIPOLOGIJA JOVANA GECA PRVA KNJIGA IZ VETERINARSKJE MEDICINE U SRBIJI	489

RADIONICE/ WORKSHOPS

Radionica 1 / *Workshop 1*

APITERAPIJA – POMOĆ ILI ALTERNATIVA VETERINARSKOJ MEDICINI *APITHERAPY HELP OR THE ALTERNATIVE TO VETERINARY MEDICINE*

Božin Miljojković, Jasenka Vasić Vilić: PRIMENA APITERAPIJE U VETERINARSKOJ MEDICINI	501
Kristina Dolinar Paulič: NATIONAL PROFESSIONAL QUALIFICATION APITHERAPIST	502
Božin Miljojković, Jasenka Vasić Vilić: PRVA PORTABILNA APITERAPEUTSKA KOŠNICA	504
Slobodan Dolašević, Ratko Pavlović: PRIMENA APITERAPIJE UZ UPOTREBU INOVATIVNE KOŠNICE ZA ENTERIJER	505
Zorica Plavšić: INHALACIJA VAZDUHA IZ AKTIVNE KOŠNICE	509
Ivan Evtić: SAKUPLJANJE PČELINJEG OTROVA I PRIPREMA PREPARATA NA NJEGOVOJ BAZI	515
Danijela Nikodijević, Milena Milutinović: APITOKSIN U PRETKLINIČKIM ISPITIVANJIMA ANTITUMORSKE TERAPIJE	518
Jasenka Vasić Vilić, Božin Miljojković: PČELINJI PROIZVODI U ONKOLOGIJI	519
Dragan Pekić: PRIMERI PRIMENE APITERAPIJE U VETERINARSKOJ MEDICINI	522
Kristina Dolinar Paulič: RESEARCH ON THE USE OF HONEY, ROYAL JELLY, APILARNIL AND PROPOLIS IN ANIMALS AT BIOTEHNICAL SCHOOL MARIBOR	524
Marija Živković: API-MELEM ZA RANE I GLJIVIČNE INFEKCIJE – PRIMENA U VETERINI	527
Sanja Ćirić Žeravica: PRIMENA MEŠAVINA PROPOLISA I ETERIČNIH ULJA KANTARIONA I NEVENA U APITERAPIJI ŽIVOTINJA	529
Jasenka Vasić Vilić, Božin Miljojković: PRIMENA APITERAPIJE U HUMANOJ MEDICINI – NAŠA ISKUSTVA	530
Snežana Simeunović: APITERAPIJA KAO DODATNI VID LEČENJA INFEKCIJA UGLOVA USANA I UPALE SLUZOKOŽE USNE DUPLJE	531
Aleksandar Ž. Kostić, Danijel D. Milinčić, Mirjana B. Pešić: BIOAKTIVNOST (PČELINJEG) POLENA KAO POMOĆNOG SREDSTVA U POBOLJŠANJU ZDRAVLJA ŽIVOTINJA I ČOVEKA	532
Slobodan Virijević: APITERAPIJA I POST-KOVID SIMPTOMI	536

Radionica 2 / Workshop 2
OSNOVNE HIRURŠKE PROCEDURE NA KAPCIMA KOD PASA I MAČAKA *BASIC*
SURGICAL PROCEDURES ON EYELIDS IN DOGS AND CATS

Milan Hadži Milić, Bogomir Bolka Prokić, Petar Krivokuća: HIRURGIJA OČNIH KAPAKA KOD PASA I MAČAKA 537

Radionica 3 / Workshop 3
UTICAJ PRIMENE HIGIJENSKIH MERA U POSTUPKU MUŽE NA ZDRAVLJE
VIMENA I KVALITET MLEKA
THE IMPACT OF IMPLEMENTING HYGIENE MEASURES DURING THE MILKING
PROCESS ON UDDER HEALTH AND MILK QUALITY

Milutin Đorđević, Ružica Cvetković, Vladimir Drašković, Ljiljana Janković, Radislava Teodorović, Branislav Pešić: DEZINFEKCIJA VIMENA KRAVA KAO FAKTOR PREVENCIJE MASTITISA 542

Ljiljana Janković, Milutin Đorđević, Katarina Nenadović, Štefan Pintarič: UTICAJ PRIMENE HIGIJENSKIH MERA PRE MUŽE KRAVA NA KVALITET MLEKA 549

Štefan Pintarič, Milutin Đorđević, Ljiljana Janković: HIGIJENA OPREME ZA MUŽU KAO FAKTOR PREVENCIJE MASTITISA KRAVA 558

Radionica 4 / Workshop 4
EGZOTIČNI KUĆNI LJUBIMCI – OD OSNOVNOG KLINIČKOG PREGLEDA DO
OBDUKCIJE
EXOTIC PETS - FROM BASIC CLINICAL EXAMINATION TO NECROPSY

Miloš Vučićević, Tatjana Stevanović, Ana Pešić: UZROCI NASTANKA, DIJAGNOSTIKA I SANACIJA BOLESTI ZUBA KUNIČA 564

Darko Marinković, Milan Aničić: OBDUKCIONA TEHNIKA I MAKROSKOPSKI PREGLED MALIH SISARA 578

Radionica 5 / Workshop 5
PROCENA EKSTERIJERA I STAROSTI ŽIVOTINJA - POMOĆ VETERINARIMA NA
TERENU
ASSESSMENT OF THE EXTERIOR AND AGE OF ANIMALS - HELP TO
VETERINARIANS IN THE FIELD

Elmin Tarić, Žolt Bečkei, Sara Kovačević, Nikola Cukić, Nina Dominiković, Mila Savić, Vladimir Dimitrijević: ZNAČAJ ZUBA U PROCENI STAROSTI KOPITARA I MALIH PREŽIVARA 581

**OVČARSKA PROIZVODNJA U REPUBLICI SRBIJI: KOMPARATIVNA ANALIZA DVE
DECENIJE**

**Sara Kovačević^{1*}, Elmin Tarić², Mila Savić³, ZsoltBecskei⁴, Vladimir
Dimitrijević⁵, Nikola Čobanović⁶, Milan Ž. Baltić⁷**

¹Sara Kovačević, istraživač pripravnik, Fakultet veterinarske medicine Univerziteta u Beogradu, Beograd, R. Srbija

²dr Elmin Tarić, asistent, Fakultet veterinarske medicine Univerziteta u Beogradu, Beograd, R. Srbija

³dr Mila Savić, redovni profesor, Fakultet veterinarske medicine Univerziteta u Beogradu, Beograd, R. Srbija

⁴dr ZsoltBecskei, vanredni profesor, Fakultet veterinarske medicine Univerziteta u Beogradu, Beograd, R. Srbija

⁵dr Vladimir Dimitrijević, redovni profesor, Fakultet veterinarske medicine Univerziteta u Beogradu, Beograd, R. Srbija

⁶dr Nikola Čobanović, docent, Fakultet veterinarske medicine Univerziteta u Beogradu, Beograd, R. Srbija

⁷dr Milan Ž Baltić, redovni profesor u penziji, Fakultet veterinarske medicine Univerziteta u Beogradu, Beograd, R. Srbija

*E mail kontakt osobe: sara.kovacevic@vet.bg.ac.rs

Kratak sadržaj

Demografske promene, ubrzani razvoj i intenziviranje industrije u poslednjih dvadeset godina, doveli su do značajnih promena u ovčarskoj proizvodnji, uključujući i rasni sastav ovaca. U radu je prikazan obim proizvodnje ovčarske proizvodnje u dva vremenska perioda i to od 1981. do 1990. godine i od 2012. do 2021. godine. Poređeni su podaci o brojnom stanju ovaca, proizvodnji mesa, mleka i vune. Srbija, posebno u brdsko planinskim predelima, gde je, tradicionalno, ovčarstvo zasnovano na autohtonim rasama ovaca ima značajne potencijale povećanja broja ovaca a time i proizvoda ovčarstva. Ovčarstvo u Srbiji ima društveni, ekonomski, ekološki i kulturni značaj, podržava život na selu doprinosi proizvodnji mesa, mleka i vune, pomaže upravljanjem ekosistemima, čuva biodiverzitet, promoviše ruralni razvoj i čuvar je kulturnih tradicija. Proteklih deset godina (2012-2021.) od svih grana stočarstva samo ovčarska proizvodnja ima trend porasta.

Ključne reči: autohtone rase, ovčarstvo, Srbija, tradicionalna proizvodnja

UVOD

Ovčarstvo je vekovim sastavni deo srpske poljoprivrede, doprinoseći privredi zemlje, prehrambenoj industriji i ruralnom razvoju. Povoljan geografski položaj Srbije i raznovrsna klima pružaju pogodne uslove za uzgoj ovaca. Ogromni pašnjaci i

planinski regioni u zemlji nude dovoljno područja za ispašu, obezbeđujući prirodan i održiv izvor hrane za ovce. Šta više, tradicionalno znanje i stručnost prenošena kroz generacije doprineli su razvoju tehnika uzgoja ovaca koje su dobro prilagođene lokalnim uslovima. Devedesetih godina prošlog veka Srbija je imala značajnu populaciju ovaca, jer je ovčarstvo bilo važan poljoprivredni sektor u zemlji, ali od tada do danas broj ovaca je prepolovljen. Po statističkom godišnjaku Republike Srbije, u Srbiji je u 2022. godini bilo 1.720.826 ovaca, što je u odnosu na stanje iz 2021. godine veći je ukupan broj ovaca za 1,5% (RZZS, 2022). Srbija je dom nekoliko autohtonih rasa ovaca, od kojih svaka ima svoje jedinstvene karakteristike i prilagodljivost lokalnim uslovima. Ove rase su igrale značajnu ulogu u poljoprivrednom nasleđu zemlje i nastavljaju da doprinose ovčarskoj proizvodnji. Najviše je zastupljena pramenka, pored nje su tu još i cigaja i melezi pramenke sa rasam avitemberg i il d frans (Aleksić, 2010). Nažalost, ono što opisuje našu ovčarsku proizvodnju je konstantan pad broja ovaca, loš rasni sastav i niska produktivnost (Popović i sar., 2015).

Ovaj rad ima za cilj da pruži sveobuhvatno razumevanje značaja, izazova i mogućnosti vezanih za uzgoj ovaca u zemlji, ali i da pruži informacije koje su se to važne promene desile od osamdesetih i devedesetih godina prošlog veka pa do danas kada je u pitanju ovčarska proizvodnja u Republici Srbiji.

MATERIJAL I METODE

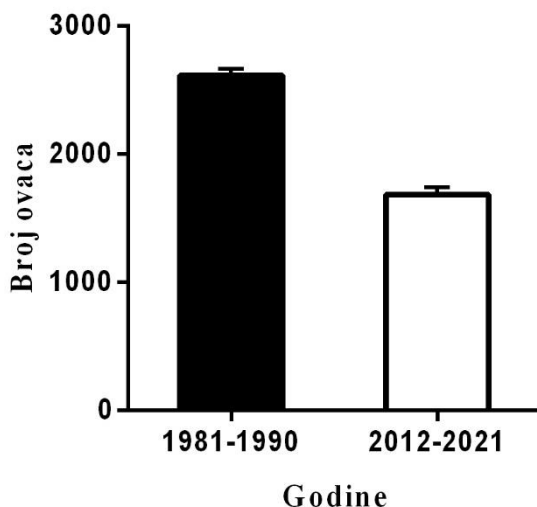
Za analizu brojnog stanja, prikaz proizvodnje mleka i vune kao i proizvodnja mesa u Republici Srbiji, korišćeni su podaci Republičkog zavoda za statistiku Srbije i to: Statistički godišnjak Srbije 1990 i Statistički godišnjak Republike Srbije (2015, 2018, 2021 i 2022). U radu su korišćeni i rezultati istraživanja domaćih i stranih autora koji se odnose na ovčarsku proizvodnju. Statističke analize su obavljene pomoću GraphPad Prism version 6 (GraphPad, San Diego, CA, USA). Od deskriptivnih statističkih pokazatelja korišćena je: aritmetička sredina, standardna devijacija, koeficijent varijacije.

REZULTATI I DISKUSIJA

Rezultati ispitivanja i diskusija odnose se na brojno stanje ovaca, proizvodnju ovčijeg mesa, mleka, kao i na proizvodnju vune.

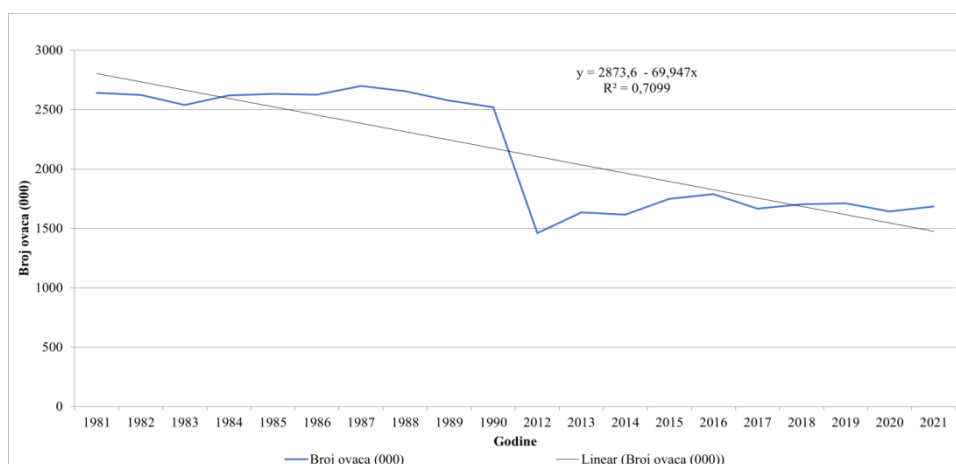
Brojno stanje ovaca

Brojno stanje ovaca u Srbiji doživljava zabrinjavajući pad. Tokom proteklih nekoliko decenija primetno je smanjenje populacije ovaca, što predstavlja značajne izazove za državni poljoprivredni sektor i širu seosku zajednicu. Prvi ključni faktor koji doprinosi smanjenju broja ovaca je industrijalizacija. To uključuje promene u korišćenju zemljišta, kao što je pretvaranje pašnjaka u urbana ili industrijska područja, što dovodi do smanjene dostupnosti odgovarajućih pašnjaka za ovce. Pored toga, moderne poljoprivredne prakse i ekonomski pritisci doveli su do toga da su neki farmeri prešli sa uzgoja ovaca na unosnije alternative. Na osnovu rezultata (Grafikon broj 1) ustanovljeno je veliko smanjenje broja ovaca i statistički značajna razlika u poređenju dva perioda od 1981. do 1990. godine i od 2012. do 2021. godine.

Grafikon 1. Brojno stanje ovaca (u 000 grla)

Posledice opadanja populacije ovaca su dalekosežne. Prvo, to utiče na život uzgajivača ovaca, od kojih se mnogi oslanjaju na uzgoj ovaca kao svoj primarni izvor prihoda. Smanjenje broja ovaca dovodi do smanjenja proizvodnje vune, mesa i drugih vrednih proizvoda, što na kraju utiče na ekonomsku održivost poljoprivrednog sektora u državi. Štaviše, pad uzgoja ovaca ima šire implikacije na životnu sredinu. Ovce igraju vitalnu ulogu u održavanju ekološke ravnoteže ruralnih predela kroz ispašu i smanjenje bujanja vegetacije. Smanjenje njihovog broja može dovesti do neravnoteže ekosistema, što utiče na biodiverzitet i sam ekosistem. Na osnovu podstata iz (Grafikon broj 2) možemo ustanoviti negativan trend u pogledu kretanja broja ovaca kroz godie.

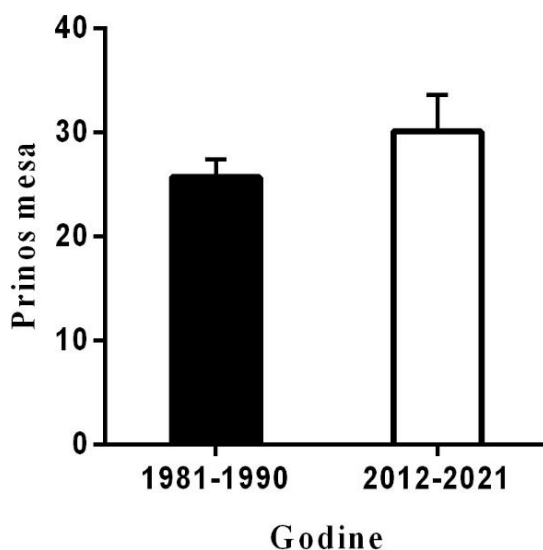

Grafikon 2. Tedencija kretanja broja ovaca u Srbiji (u 000 grla)

Iz priloženih podataka možemo zaključiti da se ovčarstvo brojno smanjuje velikom brzinom zbog čega je ovčarska proizvodnja desetkovana. Na pad brojnog stanja u ovčarstvu, uticali su brojni faktori poput: povećanog broja starije populacije na selima, loš rasni sastav ovaca, nepovoljne cene na tržištu itd. (Mekić i Petrović, 2004).

Proizvodnja ovčijeg mesa

Proizvodnja ovčijeg mesa nema toliku značajnost u poljoprivrednom sektor, jer se ovčije meso u Srbiji ne konzumira tako često kao svinjetina, govedina ili piletina. Najviše je dostupno u nekim regionima, posebno u ruralnim područjima. Proizvodnja ovčijeg mesa u Srbiji najviše služi da zadovolji domaću potrošnju. Prema uredbi EU (N1308/2013) razlikuju se dve starosne kategorije za ovce: mlađe (jagnjad) ili starije (ovce) od godinu dana. Ono što predstavlja veliki problem kada je u pitanju proizvodnja ovčijeg mesa u Srbiji, je neto masa zaklane jagnjadi koja se kreće od 12-13 kg, a kod ovaca je oko 22 kg, što nepovoljno utiče na ukupnu količinu ovčijeg mesa i samim tim dovodi do negativnog ekonomskog položaja ovčarske proizvodnje (Mekić i Petrović, 2004). Takođe u zavisnosti koja rasa ovaca je u pitanju razlikuje se i randman zaklanih ovaca. Kod pramenke koja je najviše zastupljena na našem podneblju, randman odraslih ovaca je 45%, a utovljene jagnjadi preko 50%. Kod il de frans nešto je bolja situacija, randman zaklanih ovaca se kreće od 53 do 59%. Na osnovu rezultata prikazanih na (Grafikon broj 3) možemo ustanoviti porast u pogledu proizvodnje ovčijeg mesa.

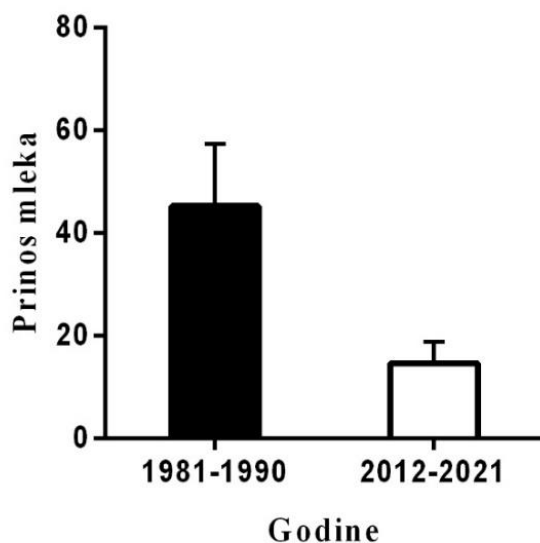
Grafikon 3. Proizvodnja ovčijeg mesa u (000 t)

Ono što je vrlo interesantno je odnos broja ovaca i prinosa mesa. Broj ovaca od 1981. do 1990. godine značajno je veći nego od 2012. do 2021. godine, a sa druge

strane ukupna količina mesa od 2012. do 2021. godine je veća. To se može objasniti što je intenzivan tip proizvodnje više zastupljen nego pre, promena načina ishrane kao i sam rasni sastav ovaca, gde su autohtone rase poput pramenke koje imaju slabiji prinos mesa, oplemenjene su sa rasama il d frans i vitemberg.

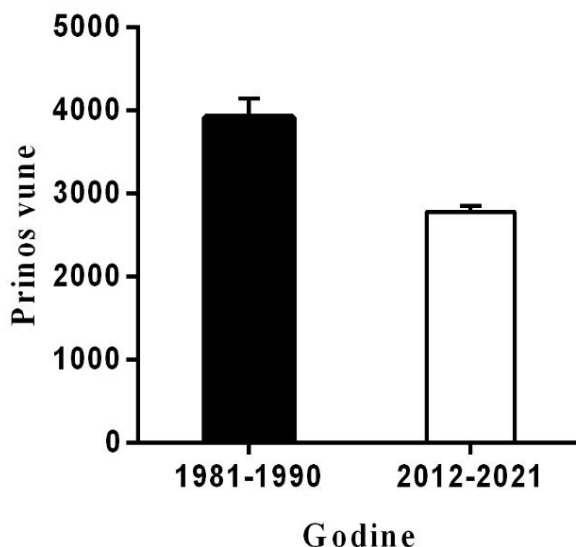
Proizvodnja ovčijeg mleka i vune

Ovčarstvo i proizvodnja mleka imaju dugu istoriju u Srbiji, duboko ukorenjene u seoskim tradicijama. Ovčije mleko je veoma važan proizvod zbog svog karakterističnog ukusa i mirisa, a pored toga razlikuje se po hemijskom sastavu od drugih vrsta mleka. Ovčije mleko u Srbiji se prvenstven koristi za proizvodnju tradicionalnih autohtonih mlečnih proizvoda (sjenički i svrljiški sir, pirotski kačkavalj itd.). Na osnovu rezultata (Grafikon broj 4) možemo ustanoviti da pad u proizvodnji mleka prati smanjenje broja ovaca.

Grafikon 4. Proizvodnja ovčijeg mleka (u milionima, l)

Proizvodnja ovčije vune u Srbiji bila je značajan aspekt poljoprivredne i tekstilne industrije zemlje. Zbog svojih fantastičnih osobina (higroskopsnost, mekoća i nežnost, toplotna provodljivost, elastičnost itd.), vuna predstavlja neprikosnovenu sirovinu za tekstilnu industriju i doprinosi održivosti proizvodnje ovaca. Industrija vune podržava lokalne zanatlije i tradicionalne zanate, doprinoseći kulturnom nasleđu i očuvanju tradicionalnih veština. Proizvodnja vune prema statističkim pokazateljima u poslednjih četrdeset godina pokazuje stalni pad (Grafikon broj 5). Opadanje proizvodnje vune usko je povezano sa smanjenjem broja ovaca. Trenutno, tržište vune je na nezadovoljavajućem nivou, kao i cena vune koja je trenutno veoma niska (Cekić i sar.,2021).

Grafikon 5. Prinos vune (t)

Uz podršku Vlade Srbije koja prepoznaje značaj ovčarstva i pruža različite oblike podrške ovom sektoru, što uključuj efinansijsku pomoć, subvencije za uzgoj ovaca, razvoj infrastrukture i obrazovne programe za poboljšanje poljoprivrednih praksi, došlo je do blagog porasta broja ovaca za 1,5% (RZZS 2022). Uspostavljanjem standardizovanih mera u ovčarstvu, priprema kvalitetnih i bezbednih proizvoda podstaklo bi ruralni razvoj i ovčarsrku proizvodnju u celini (Tarić i sar., 2022).

ZAKLJUČAK

Ovčarstvo u Srbiji je sastavni deo poljoprivrednog nasleđa zemlje i nastavlja da doprinosi njenoj ekonomiji, prehrambenoj bezbednosti i kulturnoj tradiciji. Poređići sa drugim oblicima proizvodnje, rad u štočarstvu predstavlja vrlo složen i težak posao koj je izrazito slabo vrednovan na našem tržištu. Komparacijom dva perioda od 1981-1990. godine i od 2011-2021. godine možemo zaključiti iz dobijenih rezultata da imamo porast u proizvodnji mesa, što se može objasniti kvalitetnijim načinom uzgoja, boljim rasnim sastavom. Nažalost, ukupan broj ovaca, proizvodnja vune i ovčijeg mleka je u padu, gde vuna ostaje za grubu tekstilnu industriju, ali je poprilično zanemarena, a konzumacija mlečnih proizvoda je više lokalnog karaktera. Iako se ovaj sektor suočio sa izazovima, uključujući fluktuacije na tržištu i ograničen pristup savremenim uslugama u ruralnim područjima, uloženi su naponi da se podrži i unapredi uzgoj ovaca kroz poljoprivredne politike, subvencije i ulaganja u infrastrukturu i tehnologiju. Uzgoj ovaca doprinosi očuvanju autohtonih rasa, čuvajući njihovu genetsku raznolikost i kulturno nasleđe.

Zahvalnica: Rad je podržan sredstvima Ministarstva nauke, tehnološkog razvoja i inovacija Republike Srbije (Ugovor broj 451-03-47/2023-01/200143).

LITERATURA

1. Aleksić S., Petrović M.M., Petrović P.M., Žujović M., Pantelić V., 2010, Brdsko planinsko stočarstvo Srbije sa posebnim osvrtom na sjeničko-peštarsku visoravan, Tradicija i budućnost stočarstva u brdsko planinskom području sa posebnim osvrtom na sjeničko-peštarsku visoravan, Srpsko veterinarsko društvo, 7-19. 2. Cekić B., Ružić Muslić D., Maksimović N., Caro Petrović V., Ćosić I., Stamenić T., Andreeva M, 2021, Značaj, produktivnost i potencijali autohtonih rasa ovaca u Srbiji, 13th International Symposium Modern Trends in Livestock Production, 500-508. 3. Mekić C., Petrović M. P., 2004, Stanje, perspektiva i potreba unapređenja ovčarske proizvodnje u našoj zemlji, *Biotechnology in Animal Husbandry* 20 (5-6), p. 15 – 27. 4. Popović N., Sredojević Z., Đorđević T., 2015, Stanje ovčarske proizvodnje u Srbiji, *Agroekonomika*, 44, 68, 103-113. 5. Statistički godišnjak Srbije (1990, 2015, 2018, 2021 i 2022), Beograd. 6. Tarić E., Besckei Z., Trailović R., Savić M., Dimitrijević V., 2022, Mogućnost unapređenja ovčarske proizvodnje na sjeničko- peštarskoj visoravni, 33. Savetovanje veterinaru Srbije, 346-351

CIP - Каталогизација у публикацији - Народна библиотека Србије, Београд

636.09:616(082)

614.31(082)

САВЕТОВАЊЕ ветеринара Србије (34 ; 2023 ; Златибор)

Zbornik radova i kratkih sadržaja / 34. savetovanje veterinara Srbije, Zlatibor, 7-10. septembar 2023. = 34th Conference of Serbian Veterinarians, Zlatibor, September 7-10. 2023. ; [organizator, organizer] Srpsko veterinarsko društvo ; [suorganizatori, co-organizer Univerzitet u Beograd, Fakultet veterinarske medicine [et] Evropska agencija za bezbednost hrane - EFSA] ; [urednik Vladimir Dimitrijević]. - Beograd : Srpsko veterinarsko društvo, 2023 (Beograd : Naučna KMD). - VI, 585 str. : ilustr. ; 25 cm

Na vrhu nasl. str.: Serbian Veterinary Association. - Tiraž 500. - Summaries. - Bibliografija uz svaki rad.

ISBN 978-86-83115-50-1

а) Ветеринарска медицина -- Зборници б) Ветеринарска епизоотиологија -- Зборници в) Животне намирнице -- Хигијена -- Зборници

COBISS.SR-ID 123713545